

VUA AN NAM

ĐÂY LÀ MỘT BÀI BÁO CŨ TRÍCH TỪ TUẦN BÁO *LE MONDE ILLUSTRÉ* [SỐ 1665 RA NGÀY 23 THÁNG 2 NĂM 1889 TẠI PARIS] NHAN ĐỀ “LE ROI D’ANNAM” TỪ TRANG 118 ĐẾN TRANG 120 DO KÝ GIẢ JEAN LOCQUART TƯỜNG THUẬT VỀ VIỆC NGƯỜI PHÁP BẮT GIỮ VUA HÀM NGHI VÀ ĐƯA ÔNG SANG AN TRÍ Ở ALGER. TẠI LIÊU TUY ĐƠN GIẢN NHƯNG CÓ ĐÍNH KÈM MỘT SỐ HÌNH ẢNH HIẾM QUÍ, ĐƯỢC VẼ LẠI VÀ KHẮC BẢN VÌ THỜI ĐÓ SÁCH BÁO CHƯA LÀM ĐƯỢC BẢN KÈM THEO LỐI HIỆN THỜI.

(Nguyễn Duy Chính sưu tầm và dịch)

Ông Bộ trưởng bộ Hải quân vừa nhận được tin mới nhất thông báo vua Đông Khánh nước An Nam đã từ trần ở Huế ngày 27 tháng 1 [năm 1889] sau một cơn bạo bệnh.

Vua Đông Khánh thọ 25 tuổi, lên kế vị em ông là vua Hàm Nghi ngày 19 tháng 9 năm 1885, người đã được quan phụ chính Thuyết [Tôn Thất] đưa đi khỏi kinh thành sau vụ tấn kích ở Huế ngày mồng 5 tháng 7 năm 1885. Vua Hàm Nghi sau đó bị truất vị đã phải sống một thời gian khó khăn và không chấp nhận những đề nghị thỏa hiệp cho đến khi ông bị biệt đội của đại úy Boulanger bắt được. Cũng có tin là ông đã đến Alger và trú ngụ tại một biệt thự ở Mustapha, nơi ông nghe tin về cái chết đột ngột của người kế vị mình.

Tân vương [tức vua Đông Khánh] được coi là rất thân với người Pháp và để lại một đứa con trai mới lên ba.

Bức điện tin báo tin vua An Nam băng hà cũng cho hay thái hậu mẹ cựu hoàng Hàm Nghi cũng đã chết tại Huế. Việc bắt giữ vua Hàm Nghi cũng đã dập tắt mọi vụ nổi dậy còn tồn tại ở Bắc kỳ. Người ta nói rằng sau vụ binh biến tháng 7-1885 chống lại thống tướng de Courcy, vua Hàm Nghi đã kêu gọi dân chúng tấn công nhiều lần khác nhau các địa điểm ở Huế và vùng phụ cận.

Nhờ mật báo và tài điều quân của đại úy Boulanger đột kích bắt giữ vua Hàm Nghi nên khu vực này ngày nay mới được trị an. Một buổi chiều binh đội của đại úy được tin là sau khi bị đội lính đồng thiện chiến truy kích liên tục, cựu hoàng lần trốn cùng với người tùy viên là Than-Tat-Thiep [Tôn Thất Thiệp], con trai cựu phụ chính Thuyết tại một làng hẻo lánh và kín đáo trong rừng núi cao nguyên Giai [?].

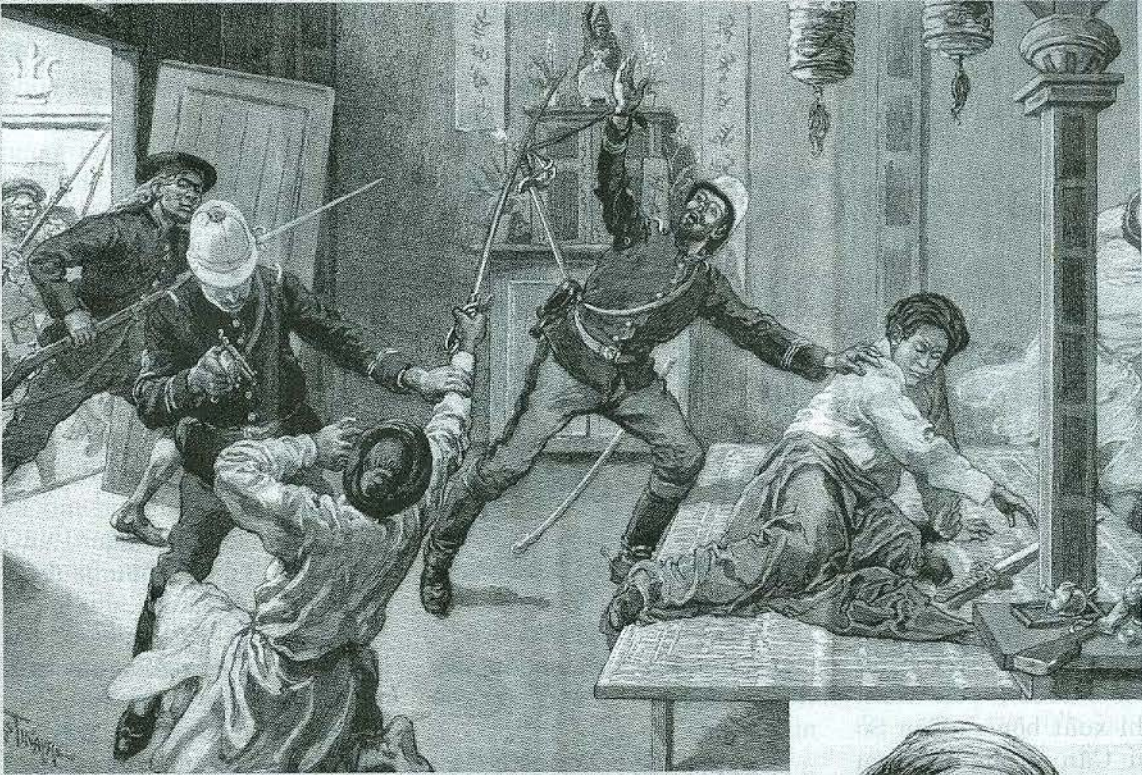
Binh đoàn của Boulanger liền bao vây nơi nhà vua ở và

khí cửa chính bị đập tung ra thì thấy Thiệp đã thức giấc vì tiếng động của vụ tấn công còn vua Hàm Nghi đang ngủ say ở bên cạnh. Cả hai người đều để gươm trần ở kế bên và trong tay có khí giới nhưng không chống trả được gì.

Thấy chủ soái thất thế, và để tránh cảnh tử nhục khi bị bắt đem đi, Thiệp toan đâm chết ông [vua Hàm Nghi], nhưng vì quân Pháp dự tính bắt sống nên lập tức nổ súng hạ gục Thiệp. Sau đó họ chặt đầu Thiệp và đem bêu trên cọc tre ở ngoài chợ Dang-Kha là một nơi sầm uất và còn đang xao động.

Hàm Nghi, từ đó không chống cự gì nữa và theo đoàn quân đến một nơi chính quyền đã định chờ ngày đưa ông đi an trí. Việc này thể theo ý nguyện của vua Đông Khánh mới qua đời là cựu hoàng phải ra khỏi nước, và Algérie là quốc gia có phong tục và khí hậu thích hợp nhất để tiếp nhận kẻ mới bị bắt.

Vua Hàm Nghi được đưa

Vụ bắt giữ vua Hàm Nghi do đại úy Boulanger và trung úy hiến binh Bonnefoy (Tranh vẽ của Louis Tynayre dựa theo bản vẽ phác của R. de L.) (tr.124). Nguồn: tạp chí Le Monde Illustré số 1665, xuất bản ngày 23-2-1889 tại Paris (Pháp)

lên chiến hạm Biên Hòa, do thuyền trưởng Caillard chỉ huy, rời Hải Phòng ngày mồng 7 tháng 12 vừa qua và vào cảng Alger khoảng 3 giờ chiều ngày chủ nhật 13 tháng 1 [1889].

Cự hoàng đòi cho người nhà của ông được đi theo bao gồm một thông ngôn, một quản gia và người đầu bếp. Hàm Nghi nay đã 19 tuổi có nước da vàng giống như những người đồng chủng khác với đôi mắt tuy hơi nhỏ nhưng sáng và lanh lợi đầy vẻ thông minh.

Lương quyền ông hơi cao tương ứng với khuôn mặt trái xoan, khá thanh tú. Dáng người nhỏ nhắn còn non nớt và không có râu. Chúng tôi tặng ông một bức chân dung mà bức ảnh này đã rất khó khăn mới có được vì vua Hàm Nghi không chịu chụp hình theo lệnh của viên thống đốc.

Nhà vua mặc quần dài bằng vải trắng rộng quá khổ trông thẩu đôi vớ bằng lụa màu. Ông đi dép bằng da và nhung, trang trí chữ vàng và thêu thùa tỉ mỉ. Khi ở nhà vua Hàm Nghi chỉ mặc áo cánh hay áo dài màu xanh dương, trông tương tự như y phục đàn bà.

Vua Hàm Nghi nay không còn ở khách sạn la Régence là nơi ông tạm trú khi vừa tới Algérie mà được đưa về ngôi biệt thự trang lệ Pins tại Mustapha gần Alger. Biệt thự này sẽ là cư sở của ông cho đến mãn đời.

Trong nhà ông ở Giai người ta tìm thấy đủ loại giấy tờ trong đó có nhiều ghi chú quan trọng chỉ nơi chôn những của cải của ông trong kinh thành Huế.

Ông vua bị bắt không tiếp khách đến thăm và những gì

Cự hoàng Hàm Nghi nước An Nam, tù nhân của nước Pháp tại Alger (Tranh vẽ của Vuillier dựa theo bản vẽ phác của Jean Locquart) (tr. 119). Nguồn: tạp chí Le Monde Illustré số 1665, xuất bản ngày 23-2-1889 tại Paris (Pháp)

chúng tôi biết được đều qua lòng hào tâm của viên thông ngôn và vị quản gia. Chúng tôi kèm theo đây một bức hình trung thực của nhà vua và hình tòa biệt thự Pins, nơi cư trú của vị hoàng đế nổi loạn bị lưu đày. ■

Jean Locquart